Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
MELCHIOR WATHELET
7 päivänä elokuuta 2018 [1]

Asia C-310/18 PPU

Spetsializirana prokuratura
vastaan
Emil Milev

(Ennakkoratkaisupyyntö – Spetsializiran nakazatelen sad (erityisrikostuomioistuin, Bulgaria))

Ennakkoratkaisupyyntö – Kiireellinen ennakkoratkaisumenettely – Direktiivi (EU) 2016/343 – 3, 4 ja 10 artikla – Syyttömyysolettama – Julkiset viittaukset syyllisyyteen – Euroopan unionin perusoikeuskirjan 6, 47 ja 48 artikla – Oikeus vapauteen – Oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin ja puolueettomaan tuomioistuimeen – Syyttömyysolettama ja oikeus puolustukseen – Tutkintavankeuden laillisuuden valvontamenettely

I Johdanto

1. Nyt käsiteltävänä oleva ennakkoratkaisupyyntö, jonka Spetsializiran nakazatelen sad (erityisrikostuomioistuin, Bulgaria) toimitti unionin tuomioistuimen kirjaamoon 11.5.2018, koskee eräiden syyttömyysolettamaan liittyvien näkökohtien ja läsnäoloa oikeudenkäynnissä koskevan oikeuden lujittamisesta rikosoikeudellisissa menettelyissä 9.3.2016 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/343 [2] 3 artiklan, 4 artiklan 1 kohdan ja 10 artiklan sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 47 ja 48 artiklan tulkintaa.

2. Ennakkoratkaisupyyntö on esitetty asiassa, jonka on saattanut vireille myymälän aseellisesta ryöstöstä epäilty Emil Milev häntä vastaan käytetyn pakkokeinon eli tutkintavankeuden päättämiseksi.

1 Alkuperäinen kieli: ranska.

2 EUVL 2016, L 65, s. 1.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Kansainvälinen oikeus

1 Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi

3. Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun yleissopimuksen (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus) 5 artiklassa, jonka otsikko on ”Oikeus vapauteen ja turvallisuuteen”, määrätään seuraavaa:

”1. Jokaisella on oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Keneltäkään ei saa riistää hänen vapauttaan, paitsi seuraavissa tapauksissa ja lain määräämässä järjestyksessä:

– –

c) henkilö pidätetään tai hänen vapautensa riistetään lain nojalla hänen saattamisekseen toimivaltaisen oikeusviranomaisen tutkittavaksi, milloin on perusteltua syytä epäillä hänen syyllistyneen rikokseen tai jos katsotaan välttämättömäksi estää häntä tekemästä rikosta tai pakenemasta teon jälkeen;

– –

3. Tämän artiklan 1 kappaleen c kohdan määräysten nojalla pidätetty tai vapaudenriiston kohteeksi joutunut on viipymättä tuotava tuomarin tai lain nojalla tuomiovaltaa käyttävän muun viranomaisen tutkittavaksi, ja hänellä on oikeus oikeudenkäyntiin kohtuullisen ajan kuluessa tai oikeus tulla vapautetuksi oikeusjutun ollessa vireillä. Vapaaksi laskemisen ehdoksi voidaan asettaa takeet siitä, että asianomainen saapuu oikeudenkäyntiin.

4. Jokaisella, jolta on riistetty hänen vapautensa pidättämällä tai muuten, on oikeus vaatia tuomioistuimessa, että hänen vapaudenriistonsa laillisuus tutkitaan viipymättä ja että hänet vapautetaan, mikäli toimenpide ei ole laillinen.

– –”

4. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan otsikko on ”Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin”, ja siinä määrätään seuraavaa:

”1. Jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteestä. – –

2. Jokaista rikoksesta syytettyä on pidettävä syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on laillisesti näytetty toteen.

– –”

B Unionin oikeus

1 Sopimus Euroopan unionin toiminnasta

5. SEUT 82 artiklan 2 kohdassa määrätään seuraavaa:

”Euroopan parlamentti ja neuvosto voivat tavallista lainsäätämisjärjestystä noudattaen annetuilla direktiiveillä säätää vähimmäissäännöistä sikäli kuin se on tarpeen tuomioiden ja oikeusviranomaisten päätösten vastavuoroisen tunnustamisen sekä poliisiyhteistyön ja oikeudellisen yhteistyön helpottamiseksi rajatylittävissä rikosasioissa. Näissä vähimmäissäännöissä otetaan huomioon jäsenvaltioiden oikeusperinteiden ja -järjestelmien erot.

Vähimmäissäännöt koskevat seuraavia asioita:

– –

b) yksilön oikeudet rikosasioiden käsittelyssä;

– –”

2 Perusoikeuskirja

6. Perusoikeuskirjan 6 artiklan nojalla ”jokaisella on oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen”.

7. Perusoikeuskirjan 47 artiklassa, jonka otsikko on ”Oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin ja puolueettomaan tuomioistuimeen”, määrätään seuraavaa:

”Jokaisella, jonka unionin oikeudessa taattuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava tässä artiklassa määrättyjen edellytysten mukaisesti käytettävissään tehokkaat oikeussuojakeinot tuomioistuimessa.

Jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa, joka on etukäteen laillisesti perustettu. Jokaisella on oltava mahdollisuus saada neuvoja ja antaa toisen henkilön puolustaa ja edustaa itseään.

– –”

8. Perusoikeuskirjan 48 artiklassa, jonka otsikko on ”Syyttömyysolettama ja oikeus puolustukseen”, määrätään seuraavaa:

”1. Jokaista syytettyä on pidettävä syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on laillisesti näytetty toteen.

2. Jokaiselle syytetylle taataan oikeus puolustukseen.”

9. Perusoikeuskirjan 51 artiklan, jonka otsikko on ”Soveltamisala”, 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

”Tämän perusoikeuskirjan määräykset koskevat unionin toimielimiä, elimiä ja laitoksia toissijaisuusperiaatteen mukaisesti sekä jäsenvaltioita ainoastaan silloin, kun viimeksi mainitut soveltavat unionin oikeutta. Tämän vuoksi ne kunnioittavat tämän perusoikeuskirjan mukaisia oikeuksia, noudattavat sen sisältämiä periaatteita ja edistävät niiden soveltamista kukin toimivaltansa mukaisesti ja unionille perussopimuksissa annetun toimivallan rajoja noudattaen.”

10. Perusoikeuskirjan 52 artiklan, jonka otsikko on ”Oikeuksien ja periaatteiden ulottuvuus ja tulkinta”, 3 kohdassa määrätään seuraavaa:

”Siltä osin kuin tämän perusoikeuskirjan oikeudet vastaavat [Euroopan ihmisoikeussopimuksessa] taattuja oikeuksia, niiden merkitys ja ulottuvuus ovat samat kuin mainitussa yleissopimuksessa. Tämä määräys ei estä unionia myöntämästä tätä laajempaa suojaa.”

3 Direktiivi 2016/343

11. Direktiivin 2016/343 johdanto-osan 16 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Syyttömyysolettamaa loukattaisiin, jos viranomaisen julkisissa lausumissa tai muissa kuin syyllisyyttä koskevissa oikeusviranomaisen päätöksissä viitattaisiin epäiltyyn tai syytettyyn syyllisenä, vaikka kyseisen henkilön syyllisyyttä ei ole laillisesti näytetty toteen. Tällaisissa lausumissa ja oikeusviranomaisten päätöksissä ei saisi antaa ymmärtää, että henkilö on syyllinen. Tämän ei pitäisi vaikuttaa syyttäjän toimiin, joiden tavoitteena on näyttää toteen epäillyn tai syytetyn syyllisyys, kuten syytteeseenpanoon, eikä oikeusviranomaisten päätöksiin, joiden seurauksena ehdollinen rangaistus pannaan täytäntöön, edellyttäen, että oikeutta puolustukseen kunnioitetaan. Tämän ei pitäisi myöskään vaikuttaa menettelyyn liittyviin ennakollisiin päätöksiin, joita oikeusviranomaiset tai muut toimivaltaiset viranomaiset tekevät ja jotka perustuvat epäilyihin tai syyllisyyttä tukevaan näyttöön, kuten tutkintavankeutta koskeviin päätöksiin, edellyttäen, että kyseisissä päätöksissä ei viitata epäiltyyn tai syytettyyn syyllisenä. Toimivaltainen viranomainen voi ennen menettelyyn liittyvän ennakollisen päätöksen tekemistä joutua tarkistamaan, että epäiltyä tai syytettyä vastaan on olemassa riittävästi syyllisyyttä tukevaa näyttöä, jonka perusteella kyseinen päätös on perusteltu, ja päätöksessä voidaan viitata tähän näyttöön.”

12. Direktiivin 2016/343 johdanto-osan 48 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Koska tässä direktiivissä säädetään vähimmäissäännöistä, jäsenvaltioiden olisi voitava laajentaa tässä direktiivissä säädettyjä oikeuksia suojan tason parantamiseksi. Jäsenvaltioiden myöntämän suojan taso ei saisi milloinkaan alittaa perusoikeuskirjassa tai Euroopan ihmisoikeussopimuksessa määrättyjä vaatimuksia, sellaisena kuin unionin tuomioistuin ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuin niitä tulkitsevat.”

13. Direktiivin 2016/343 2 artiklassa, jonka otsikko on ”Soveltamisala”, säädetään seuraavaa:

”Tätä direktiiviä sovelletaan luonnollisiin henkilöihin, jotka ovat epäiltynä tai syytettynä rikosoikeudellisissa menettelyissä. Sitä sovelletaan rikosoikeudellisen menettelyn kaikissa vaiheissa siitä hetkestä, kun henkilöä epäillään tai syytetään rikoksesta tai väitetystä rikoksesta, kunnes on lopullisesti ratkaistu kysymys siitä, onko epäilty tai syytetty tehnyt rikoksen, ja tästä päätöksestä on tullut lopullinen.”

14. Direktiivin 2016/343 3 artiklassa, jonka otsikko on ”Syyttömyysolettama”, säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on varmistettava, että epäiltyä tai syytettyä kohdellaan syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on laillisesti näytetty toteen.”

15. Direktiivin 2016/343 4 artiklassa, jonka otsikko on ”Julkiset viittaukset syyllisyyteen”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että viranomaisen julkisissa lausumissa ja muissa kuin syyllisyyttä koskevissa oikeusviranomaisten päätöksissä ei viitata epäiltyyn tai syytettyyn syyllisenä, niin kauan kuin hänen syyllisyyttään ei ole laillisesti näytetty toteen. Tämä ei vaikuta syyttäjän toimiin, joiden tavoitteena on näyttää toteen epäillyn tai syytetyn syyllisyys, eikä menettelyyn liittyviin ennakollisiin päätöksiin, joita oikeusviranomaiset tai muut toimivaltaiset viranomaiset tekevät ja jotka perustuvat epäilyihin tai syyllisyyttä tukevaan näyttöön.

2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että käytettävissä ovat tämän direktiivin ja erityisesti 10 artiklan mukaisesti asianmukaiset toimenpiteet, jos tämän artiklan 1 kohdassa säädettyä velvoitetta olla viittaamatta epäiltyyn tai syytettyyn syyllisenä rikotaan.

– –”

16. Direktiivin 2016/343 10 artiklassa, jonka otsikko on ”Oikeussuojakeinot”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että epäillyllä tai syytetyllä on käytössään tehokkaat oikeussuojakeinot, jos hänen tämän direktiivin mukaisia oikeuksiaan loukataan.

2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että arvioitaessa epäillyn tai syytetyn lausuntoja tai todisteita, joiden hankkimisessa on loukattu hänen oikeuttaan vaieta tai hänen oikeuttaan olla todistamatta itseään vastaan, oikeutta puolustukseen ja menettelyn oikeudenmukaisuutta kunnioitetaan, sanotun kuitenkaan rajoittamatta todisteiden hyväksyttävyyttä koskevia kansallisia sääntöjä ja järjestelmiä.”

C Bulgarian oikeus

17. Bulgarian rikosprosessilain (Nakasatelno-protsesualen kodeks, jäljempänä NPK) 56 §:n 1 momentin mukaan ”rikoksesta epäiltyä vastaan voidaan käyttää pakkokeinoja – – kun asiakirja-aineistoon sisältyvästä näytöstä ilmenee, että on todennäköisiä syitä epäillä, että rikoksesta epäilty on tehnyt rikoksen, ja kun asiaan liittyy jokin 57 §:ssä tarkoitetuista perusteista”.

18. NPK:n 57 §:n mukaan ”pakkokeinojen määräämisellä on tarkoitus estää, että rikosoikeudellisen menettelyn kohteena oleva henkilö lähtee pakoon, tekee rikoksen tai estää lopullisen rikostuomion täytäntöönpanon”.

19. NPK:n 58 §:ssä mainitaan tutkintavankeus pakkokeinona.

20. NPK:n 63 §:n mukaan ”tutkintavankeuteen määrätään, kun on todennäköisiä syitä olettaa, että rikoksesta epäilty on tehnyt rikoksen, josta määrätään vapaudenmenetyksen käsittävä rangaistus tai muu ankarampi rangaistus, ja kun asiassa esitetystä näytöstä ilmenee, että on olemassa todellinen vaara siitä, että rikoksesta epäilty lähtee pakoon tai tekee rikoksen”.

21. NPK:n 65 §:n 4 momentin mukaan rikoksesta epäilty voi milloin tahansa oikeudenkäyntiä edeltävän menettelyn aikana pyytää tutkintavankeuden muodostaman pakkokeinon uudelleen tutkimista, jolloin ”tuomioistuin arvioi kaikki vapaudenriiston laillisuuteen liittyvät olosuhteet – –”.

III Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

22. Emil Mileviä on epäilty Billa-nimisen kauppaketjun myymälässä Sofiassa (Bulgaria) 30.12.2008 tehdystä aseellisesta ryöstöstä. Esitutkinnassa ei kuitenkaan saatu koottua todisteita häntä vastaan, joten häntä ei asetettu syytteeseen. Esitutkinta keskeytettiin 31.7.2009 ilman, että yhtäkään rikoksesta epäiltyä olisi tunnistettu tai että syytettä olisi nostettu ketään vastaan.

23. Tällä välin Mileviä vastaan on pantu vireille kaksi muuta rikosasiaa.[3] Näistä ensimmäisessä asiassa bulgarialainen tuomioistuin ei määrännyt Mileviä tutkintavankeuteen, sillä se piti päätodistaja BP:n todistajanlausuntoja epäuskottavina. Kyseisessä asiassa ei ole annettu vielä tuomioistuinratkaisua asiakysymyksestä.

24. Toisessa asiassa Milev oli vangittuna 24.11.2013–9.1.2018, jolloin hänet vapautettiin kaikista syytteistä. Tuomioistuin nojautui vapauttamispäätöksessä etenkin siihen, että BP:n todistajanlausunnot olivat epäuskottavia.[4]

25. Todistaja BP antoi molemmissa asioissa useita lausuntoja eri rikoksista, joihin Milev olisi osallistunut. Yhdessäkään todistajanlausunnossa ei viitattu 30.12.2008 tehtyyn myymälän aseelliseen ryöstöön.

26. Kyseistä vuonna 2008 tapahtunutta aseellista ryöstöä koskeva tutkinta aloitettiin uudelleen 11.1.2018.

27. Todistaja BP:tä kuulusteltiin samana päivänä. Hän kertoi, että hän oli suunnitellut tekevänsä kyseisen ryöstön yhdessä Milevin ja kolmansien henkilöiden kanssa, mutta Milev ei ollut tullut paikalle sovittuna päivänä. BP sai myöhemmin tietää tiedotusvälineistä, että aseellinen ryöstö oli toteutettu, ja väitti, että Milev olisi kertonut hänelle tehneensä ryöstön muiden henkilöiden kanssa. BP sanoi antaneensa todistajanlausunnon vasta niin pitkän ajan kuluttua sen vuoksi, että hän pelkäsi Mileviä, mutta saatuaan tietää, että Milev päästettäisiin vapaaksi aiemmassa asiassa tehdyn vapautuspäätöksen jälkeen, hän huolestui ja päätti siksi antaa lausunnon. Todistaja BP:lle näytettiin videotallenne aseellisesta ryöstöstä, ja hän väitti ehdottomasti tunnistaneensa siitä Milevin yhdeksi ryöstön tekijäksi.

28. Samana päivänä eli 11.1.2018 Milev asetettiin kyseistä aseellista ryöstöä koskevan tutkinnan kohteeksi[5] ja hänet otettiin kiinni tarkoituksessa saattaa hänet sen tuomioistuimen eteen, jolta haettiin päätöstä hänen määräämisestään tutkintavankeuteen.

3 Yksi asia koskee ”osallisuutta pankkiryöstöön” ja toinen ”pankkiryöstöjen tekemiseksi perustetun järjestäytyneen rikollisryhmän johtamista sekä pankkiryöstöjen sarjaa”.

4 Tässä rikosoikeudenkäynnissä Spetsializiran nakazatelen sad päätti 28.7.2016 annetulla päätöksellään, joka saapui unionin tuomioistuimeen 5.8.2016, lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksen. Ennakkoratkaisupyyntö kirjattiin asiaksi C-439/16 PPU, Milev. Ennakkoratkaisukysymyksellään Spetsializiran nakazatelen sad tiedusteli keskeisesti, oliko direktiivin 2016/343 3 ja 6 artiklaa tulkittava siten, että ne olivat esteenä Varhoven kasatsionen sadin (ylin tuomioistuin, Bulgaria) mainitun direktiivin täytäntöönpanolle varatun määräajan alkuvaiheessa 7.4.2016 antamalle lausunnolle, jonka mukaan kansallisilla tuomioistuimilla, jotka ovat toimivaltaisia ratkaisemaan muutoksenhaun tutkintavankeudesta tehdystä päätöksestä, on oikeus päättää, onko rikosprosessin oikeudenkäyntivaiheessa syytetyn pitäminen edelleen tutkintavankeudessa saatettava sellaisen tuomioistuinvalvonnan piiriin, joka koskee sitä, onko todennäköisiä syitä olettaa, että syytetty on tehnyt rikoksen, josta häntä syytetään (ks. tuomio 27.10.2016, Milev, C-439/16 PPU, EU:C:2016:818, 28 kohta). Unionin tuomioistuin katsoi, että Varhoven kasatsionen sadin 7.4.2016 antama lausunto ei ollut omiaan vakavasti vaarantamaan direktiivin 2016/343 täytäntöönpanolle varatun määräajan päättymisen jälkeen mainitussa direktiivissä säädettyjen tavoitteiden toteuttamista (ks. tuomio 27.10.2016, Milev, C-439/16 PPU, EU:C:2016:818, 36 kohta).

5 Tällainen ryöstö on Bulgarian rikoslain (Nakazatelen kodeks, jäljempänä NK) 199 §:n 2 momentin 3 kohdan nojalla rikos, josta voidaan määrätä 15–20 vuoden mittainen vapausrangaistus, elinkautinen vankeusrangaistus tai elinkautinen vankeusrangaistus ilman mahdollisuutta rangaistuksen lieventämiseen.

29. Syyttäjän vaatimus Milevin määräämiseksi tutkintavankeuteen hyväksyttiin ensimmäisessä oikeusasteessa sillä perusteella, että BP:n todistajanlausunnot olivat ”ensivaikutelman” perusteella uskottavia. Toisessa oikeusasteessa tutkintavankeus vahvistettiin todistaja BP:n antamien yksityiskohtaisten lausuntojen nojalla ja sillä perusteella, että BP oli mahdollista saattaa rikosoikeudelliseen vastuuseen väärästä todistajanlausunnosta.

30. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa ennakkoratkaisupyynnössään, että BP:n todistajanlausunnot tutkittiin molemmissa oikeusasteissa erikseen vertailematta niitä syyttömyyttä tukevaan muuhun näyttöön. Milevin asianajajan tätä koskeviin argumentteihin ei vastattu.

31. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korostaa, että vangitsemisen jälkeen suoritetun valvonnan yhteydessä ensimmäisen asteen tuomioistuin katsoi, ettei näytön yksityiskohtainen tutkinta ollut tarpeen, joten se tutki ainoastaan BP:n lausunnot. Ensimmäisen asteen tuomioistuin katsoi myös, että syyllisyyttä tukevan näytön vähäisempikin todistusarvo riitti perusteluksi tutkintavankeuden jatkamiselle.

32. Toisen asteen tuomioistuin vahvisti tämän päätelmän, jälleen BP:n todistajanlausuntojen perusteella. Se totesi päätöksessään, että se oli ”tutkinut näiden todistajien lausunnot hyvin yleisesti” ja että näyttö, ”tosin ylimalkainen, – – tukee syyllisyyttä – –; eikä sitä ole voitu kumota muulla näytöllä, joten muutoksenhakutuomioistuin ei voi sivuuttaa sitä”.

33. Tutkintavankeutta koskevan toisen valvonnan yhteydessä annettu päätös on samansuuntainen. Toisen asteen tuomioistuin totesi seuraavaa: ”– – sen jälkeen kun NPK:ta oli muutettu 5.11.2017, kyse on tässä menettelyssä edellytetyistä todennäköisistä syistä. Tuomioistuin ottaa kantaa epäilyn olemassaoloon tutkittuaan hyvin yleisesti asiaan liittyvät todisteet. NPK:n edellä mainitun muuttamisen jälkeen asiaan liittyviä todisteita ei missään tapauksessa pidä arvioida perusteellisesti – –. Todistajanlausuntojen ja näytön hyvin yleisen tarkastelun yhteydessä – – on todettava yleinen todennäköisyys ja epäily mahdollisesta osallisuudesta – –”.

34. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että tuomioistuin ei käsitellyt Mileviä edustavan asianajajan esittämiä argumentteja BP:n lausuntojen puolueellisuudesta ja epäuskottavuudesta ja että argumentteihin, joihin kyseinen asianajaja oli nimenomaisesti vedonnut, ei vastattu.

35. Milev katsoo, että kansallisessa oikeudessa säädettyä ”todennäköisten syiden” perustetta hänen tutkintavankeutensa ennakkoedellytyksenä on tulkittava Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen 30.8.1990 antaman tuomion, Fox, Campbell ja Hartley v. Yhdistynyt kuningaskunta (CE:ECHR:1990:0830JUD 001224486) perusteella, toisin sanoen siten, että mainittu peruste edellyttää objektiivisia tietoja, joilla objektiivinen tarkkailija voidaan saada vakuuttuneeksi siitä, että asianomainen henkilö on todennäköisesti tehnyt kyseessä olevan rikoksen. Milev on myös esittänyt konkreettisia argumentteja todistaja BP:n epäuskottavuudesta, ja hänen asianajajansa on esittänyt useita vaatimuksia sellaisten todisteiden hankkimisesta, joilla voitaisiin todentaa BP:n todistajanlausuntojen uskottavuus.

36. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että ennen kuin NPK:ta muutettiin 5.11.2017 tuomioistuin vahvisti rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevan tutkintavankeuden vasta vakuututtuaan siitä, että oli ”todennäköisiä syitä” olettaa, että asianomainen henkilö oli tehnyt rikoksen. Tuomioistuin otti kantaa todennäköisten syiden olemassaoloon ”tutustuttuaan perusteellisesti koko asiakirja-aineistoon ja arvioimalla vapaasti syyllisyyden puolesta ja sitä vastaan puhuvan näytön uskottavuutta sekä antamalla konkreettisen ja selkeän vastauksen rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevaa henkilöä edustavan asianajajan esittämiin argumentteihin”.

37. Lisäksi NPK:n 29 §:n 1 momentin 1 kohdan d alakohdassa[6] oli muodollisesti kielletty tuomioistuinta, joka oli ratkaissut tutkintavankeuteen määräämistä tai tutkintavankeuden vahvistamista koskevan asian, ratkaisemasta syytteen oikeudenkäyntivaiheen aikana ja antamasta rikostuomiota tästä syytteestä. Tämä kielto perustui siihen, että todetessaan, oliko ”todennäköisiä syitä” vai eikö niitä ollut, ja käsitellessään näytön uskottavuutta tuomioistuin oli jo muodostanut kannan asiaan.

38. NPK:ta muutettiin 5.11.2017 sen jälkeen, kun Euroopan ihmisoikeustuomioistuin oli antanut joukon langettavia tuomioita. Tämän uudistuksen yhteydessä NPK:n 29 §:n 1 momentin 1 kohdan d alakohdassa säädetty muodollinen kielto poistettiin. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että ”kansallisten tuomioistuinten on siis vastedes tutkittava todennäköiset syyt myös oikeudenkäyntiä edeltävässä vaiheessa ja säilytettävä samalla puolueettomuutensa”.

39. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan NPK:n 29 §:n 1 momentin 1 kohdan d alakohdan poistaminen johti uuteen oikeuskäytäntöön siitä kysymyksestä, onko ”todennäköisiä syitä olettaa”, että rikosoikeudellisen menettelyn kohteena oleva henkilö on tehnyt rikoksen. Tältä osin tuomioistuimen on tutustuttava näyttöön vain ”ensivaikutelman” verran eikä yksityiskohtaisesti. Tästä seuraa, että tuomioistuin ”voi ainoastaan luetella todisteet mutta ei vertailla tai kommentoida niitä toteamalla, mitä todisteita se pitää uskottavina ja millä perusteella; tuomioistuin voi ainoastaan todeta, että yleisesti ja tarkemmin määrittelemättömällä tavalla on mahdollista, että rikoksesta epäilty on tehnyt kyseessä olevan rikoksen, ja tällöin se voi kuvailla ’epäilyä’ mutta ei ilmaista selkeänä vakaumuksena, että todisteiden perusteella on mahdollista katsoa tarpeeksi varmalla todennäköisyydellä, että epäilty on tehnyt rikoksen. Tuomioistuin ei myöskään voi antaa selkeää ja konkreettista vastausta rikoksesta epäiltyä edustavan asianajajan esittämiin argumentteihin, sillä tällöin se joutuisi esittämään aiempaa ehdottomamman kannan asianomaisen rikoksen tekoon ja käsittelemään todisteiden ja niiden uskottavuuden tai epäuskottavuuden välillä mahdollisesti olevaa ristiriitaa”.

40. Toisin sanoen on olemassa kaksi rajoitusta eli ensinnäkin se, että aineellisen oikeuden näkökulmasta tuomioistuimella ei ole oikeutta ilmoittaa ratkaisussaan, että se on täysin vakuuttunut siitä, että rikosoikeudellisen menettelyn kohteena oleva henkilö on tehnyt rikoksen, ja toiseksi se, että menettelylliseltä kannalta on kiellettyä arvioida todisteita ja ilmoittaa, mitkä niistä ovat uskottavia ja millä perusteella.

41. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että vaikka uuden oikeuskäytännön tavoitteena on turvata tuomioistuinten puolueettomuus, kun ne ottavat kantaa todennäköisten syiden olemassaoloon, käytännössä tämä alentaa rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevien henkilöiden oikeussuojan tasoa tutkintavankeuden osalta.

42. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa lisäksi, että uudesta oikeuskäytännöstä ei olla yksimielisiä. Huomattava osa kansallisista tuomioistuimista on sitä mieltä, että rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevan henkilön pitämiseksi tutkintavankeudessa syyttömyysolettama edellyttää, että näytetään entistä vakuuttavampi ja suurempi todennäköisyys, että tämä henkilö on tehnyt rikoksen. Osa kansallisista tuomioistuimista on sitä mieltä, että puolustautumisoikeudet edellyttävät, että näyttöä arvioidaan hyvin seikkaperäisesti ja että rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevaa henkilöä edustavan asianajajan esittämiin väitteisiin annetaan konkreettinen vastaus.

6 Ennen vuonna 2017 tehtyä uudistusta NPK:n 29 §:n 1 momentin 1 kohdan d alakohdassa säädettiin seuraavaa:
”Tuomari – – ei voi osallistua ratkaisukokoonpanoon – – jos hän on kuulunut ratkaisukokoonpanoon, jossa on annettu – – päätös, jossa määrätään tutkintavankeudesta muodostuvasta pakkokeinosta, muutetaan sitä taikka vahvistetaan tai kumotaan se oikeudenkäyntiä edeltävässä vaiheessa.”

43. Tässä tilanteessa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on päättänyt esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko sellainen kansallinen oikeuskäytäntö, jossa ’tutkintavankeudesta’ muodostuvan pakkokeinon jatkamisen (kun rikoksesta epäillyn pidätyksestä on kulunut neljä kuukautta) edellytykseksi asetetaan ’todennäköiset syyt’, joilla tarkoitetaan ainoastaan ’ensivaikutelmaan’ perustuvaa toteamusta siitä, että epäilty on saattanut tehdä kyseessä olevan rikoksen, yhdenmukainen direktiivin 2016/343 3 artiklan, 4 artiklan 1 kohdan toisen virkkeen, 10 artiklan, johdanto-osan 16 perustelukappaleen neljännen ja viidennen virkkeen, johdanto-osan 48 perustelukappaleen sekä – – perusoikeuskirjan 47 ja 48 artiklan kanssa?

Jos vastaus on kieltävä, kysytään, onko kansallinen oikeuskäytäntö, jossa ’todennäköisillä syillä’ tarkoitetaan suurta todennäköisyyttä siitä, että rikoksesta epäilty on tehnyt rikoksen, yhdenmukainen edellä mainittujen oikeussääntöjen kanssa?

2) Onko sellainen kansallinen oikeuskäytäntö, jossa tuomioistuinta, joka ottaa kantaa jo aiemmin määrätyn ”tutkintavankeudesta” muodostuvan pakkokeinon muuttamista koskevaan vaatimukseen, vaaditaan perustelemaan päätöksensä vertailematta toisiinsa syyllisyyden puolesta ja sitä vastaan puhuvaa näyttöä, vaikka rikoksesta epäillyn asianajaja on esittänyt tällaisia argumentteja, kun tämän rajoituksen ainoana perusteena on, että tuomioistuimen on säilytettävä puolueettomuutensa siltä varalta, että asia annetaan sille asiakysymyksen tutkimista varten, yhdenmukainen direktiivin 2016/343 4 artiklan 1 kohdan toisen virkkeen, 10 artiklan, johdanto-osan 16 perustelukappaleen neljännen ja viidennen virkkeen, johdanto-osan 48 perustelukappaleen sekä – – perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa?

Jos näin ei ole, onko sellainen kansallinen oikeuskäytäntö yhdenmukainen edellä mainittujen oikeussääntöjen kanssa, jonka mukaan tuomioistuimen on tutkittava näyttö yksityiskohtaisesti ja tarkasti sekä annettava selkeä vastaus rikoksesta epäiltyä edustavan asianajajan esittämiin argumentteihin, vaikka tällöin on vaarana, ettei sama tuomioistuin voisi käsitellä asiaa eikä antaa lopullista päätöstä syyllisyydestä, jos asia annetaan sille asiakysymyksen tutkimista varten, mikä tarkoittaisi, että jokin toinen tuomioistuin tutkii asiakysymyksen?”

IV Kiireellinen menettely ja asian käsittelyn vaiheet unionin tuomioistuimessa

44. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on pyytänyt tämän ennakkoratkaisupyynnön käsittelemistä unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 107 artiklassa määrätyssä kiireellisessä ennakkoratkaisumenettelyssä.

45. Kyseinen tuomioistuin perustelee pyyntöään sillä, että Milev on tutkintavankeudessa. Se katsoo, että nyt käsiteltävänä oleva direktiivin 2016/343 tulkintaa koskeva ennakkoratkaisupyyntö on tarpeen, jotta se voi ottaa kantaa Milevin tutkintavankeuden laillisuuteen. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa erityisesti, että Milev pysyy tutkintavankeudessa siihen saakka, kunnes unionin tuomioistuin antaa ratkaisunsa ennakkoratkaisupyyntöön.

46. Unionin tuomioistuimen ensimmäinen jaosto on esittelevän tuomarin ehdotuksesta ja minua kuultuaan päättänyt 5.6.2018 hyväksyä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen pyynnön käsiteltävänä olevan ennakkoratkaisupyynnön käsittelemisestä kiireellisessä menettelyssä.

47. Kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet Milev ja Euroopan komissio. Bulgarian hallitus ei ole esittänyt kirjallisia huomautuksia. Alankomaiden hallitus ja komissio ovat esittäneet suullisia huomautuksia 11.7.2018 pidetyssä istunnossa.

V Asian tarkastelu

48. Ennakkoratkaisukysymyksillään, joita mielestäni on käsiteltävä yhdessä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee olennaisesti, onko direktiivin 2016/343 3 artiklaa, 4 artiklan 1 kohdan toista virkettä ja 10 artiklaa sekä perusoikeuskirjan 47 ja 48 artiklaa tulkittava siten, että rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevan henkilön pitämiseksi tutkintavankeudessa riittää, että tuomioistuin, joka tutkii tutkintavankeutta koskevan muutoksenhaun, toteaa pelkästään, että ”ensivaikutelman” perusteella [7] rikosoikeudellisen menettelyn kohteena oleva henkilö on voinut tehdä kyseessä olevan rikoksen, vai edellytetäänkö päinvastoin, että kyseinen tuomioistuin toteaa, että kyseinen henkilö on ”suurella todennäköisyydellä” [8] tehnyt rikoksen.

49. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii myös tutkintavankeutta koskevan päätöksen perustelemista ja näyttöä, joka tuomioistuimen on otettava huomioon perusoikeuskirjan 47 artiklassa määrätyn oikeuden puolueettomaan tuomioistuimeen ja perusoikeuskirjan 48 artiklassa määrätyn syyttömyysolettaman sekä direktiivin 2016/343 3 ja 4 artiklan noudattamiseksi.

A Perusoikeuskirjan 6, 47 ja 48 artiklan sekä direktiivin 2016/343 soveltaminen tutkintavankeutta koskeviin päätöksiin

50. Ennakkoratkaisupyynnöstä ja ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämistä kysymyksistä ilmenee, että mainittu tuomioistuin pyytää unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua syyttömyysolettamasta, [9] oikeudesta vapauteen [10] ja tuomioistuimen puolueettomuudesta. [11]

51. Direktiivin 2016/343 1 artiklan mukaan direktiivillä on muun muassa tarkoitus säätää yhteisistä vähimmäissäännöistä, jotka koskevat tiettyjä syyttömyysolettamaan liittyviä näkökohtia rikosoikeudellisissa menettelyissä, tarkoituksena lujittaa jäsenvaltioiden luottamusta toistensa rikosoikeudellisiin järjestelmiin ja siten helpottaa rikosasioissa annettujen päätösten vastavuoroista tunnustamista. [12]

52. Milevin, joka on edelleen vireillä olevan rikosoikeudellisen menettelyn kohteena oleva luonnollinen henkilö, tutkintavankeus kuuluu direktiivin 2016/343 soveltamisalaan sellaisena kuin se on määritelty direktiivin 2 artiklassa, [13] sillä direktiiviä ”sovelletaan rikosoikeudellisen menettelyn kaikissa vaiheissa siitä hetkestä, kun henkilöä epäillään tai syytetään rikoksesta tai väitetystä rikoksesta, kunnes on lopullisesti ratkaistu kysymys siitä, onko epäilty tai syytetty tehnyt rikoksen, ja tästä päätöksestä on tullut lopullinen”. [14]

53. Tältä osin direktiivin 2016/343 johdanto-osan 16 perustelukappaleesta ilmenee, että syyttömyysolettamaa sovelletaan tutkintavankeutta koskeviin päätöksiin ja sitä loukattaisiin esimerkiksi, jos näissä päätöksissä viitattaisiin epäiltyyn tai syytettyyn syyllisenä, vaikka kyseisen henkilön syyllisyyttä ei ole laillisesti näytetty toteen.

7 Ks. erityisesti tämän ratkaisuehdotuksen 39 kohta.

8 Ks. erityisesti tämän ratkaisuehdotuksen 43 kohta.

9 Ks. erityisesti perusoikeuskirjan 48 artikla ja direktiivi 2016/343.

10 Ks. perusoikeuskirjan 6 artikla.

11 Ks. erityisesti perusoikeuskirjan 47 artikla.

12 Ks. direktiivin 2016/343 johdanto-osan kymmenes perustelukappale. Komission mukaan ”direktiivissä [2016/343] säädetään vähimmäissäännöistä, jotka koskevat tiettyjä menettelyllisiä takeita epäiltyjen ja syytettyjen eduksi rikostutkinnan yhteydessä. Direktiivi koskee tiettyjä syyttömyysolettamaan liittyviä näkökohtia – –. Tästä seuraa, että direktiivi ei ole täydellinen eikä tyhjentävä väline tutkintavankeudessa olevan rikoksesta epäillyn perusoikeuksien turvaamisessa” (komission huomautusten 11 kohta). Huomautustensa 26 kohdassa komissio väittää, että direktiivin 2016/343 4 artikla sisältää vain tutkintavankeutta koskevan päätöksen laillisuutta koskevan *negatiivisen* vaatimuksen eli vaatimuksen, että kun tutkintavankeudesta päätetään, epäiltyyn ei saada viitata syyllisenä.

13 Ks. vastaavasti julkisasiamies Bobekin asiassa Milev (C-439/16 PPU, EU:C:2016:760, 59–63 kohta) esittämä ratkaisuehdotus.

14 Ks. myös direktiivin 2016/343 johdanto-osan 12 perustelukappale.

54. Komissio katsoo, että kun unionin oikeudessa ei ole toteutettu yhdenmukaistamistoimenpiteitä kyseessä olevan rikoksen osalta, kyseessä olevaa menettelyä ei voida pitää unionin oikeuden soveltamisena. Tästä seuraa, että perusoikeuskirjan määräyksiä ei sellaisenaan sovelleta kyseiseen menettelyyn.

55. Komissio on perustellut näkemystään siitä, että perusoikeuskirjaa ei sovelleta, myös sillä, että direktiivissä 2016/343 ei ole säädetty tutkintavankeutta koskevia positiivisia aineellisia sääntöjä.

56. En hyväksy tätä näkemystä.

57. Katson, että direktiivi 2016/343 ei suinkaan koske kyseessä olevaa rikosta vaan rikosoikeudellista menettelyä yleensä ja että siinä säädetyt syyttömyysolettamaa koskevat säännöt ovat aivan yhtä sitovia kuin positiiviset vaatimuksetkin. Lisäksi kun otetaan huomioon, että mainittua direktiiviä sovelletaan kyseiseen rikosoikeudelliseen menettelyyn, siinä säädettyjen sääntöjen ja myös sen 3 ja 4 artiklan soveltaminen on perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua unionin oikeuden soveltamista. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on siten huolehdittava siitä, että pääasiassa rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevien henkilöiden perusoikeuskirjassa taattuja perusoikeuksia noudatetaan. Velvollisuudesta noudattaa syyttömyysolettamaa seuraa nimittäin, että näitä oikeuksia on noudatettava. [15]

58. Lisäksi on muistutettava siitä, että perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdassa määrätään, että siltä osin kuin perusoikeuskirjan oikeudet vastaavat Euroopan ihmisoikeussopimuksessa taattuja oikeuksia, niiden merkitys ja ulottuvuus ovat samat kuin mainitussa yleissopimuksessa. Kyseisen perusoikeuskirjan määräyksen tarkoituksena on varmistaa tarvittava johdonmukaisuus perusoikeuskirjaan sisältyvien oikeuksien ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa taattujen vastaavien oikeuksien välillä, sanotun kuitenkaan vaikuttamatta unionin oikeuden ja Euroopan unionin tuomioistuimen riippumattomuuteen. [16]

59. Huomautan, että perusoikeuskirjan 6 artiklassa turvattu ”oikeus vapauteen” vastaa tätä käsitettä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kappaleessa, [17] että perusoikeuskirjan 47 artiklassa turvattu oikeus puolueettomaan tuomioistuimeen vastaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaletta ja että perusoikeuskirjan 48 artiklan 1 kohdassa vahvistettu syyttömyysolettamaa koskeva periaate vastaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 ja 3 kappaletta. [18] Lisäksi direktiivin 2016/343 johdanto-osan 48 perustelukappaleesta ilmenee, että ”jäsenvaltioiden myöntämän suojan taso ei saisi milloinkaan alittaa perusoikeuskirjassa tai Euroopan ihmisoikeussopimuksessa määrättyjä vaatimuksia, sellaisena kuin unionin tuomioistuin ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuin niitä tulkitsevat”.

15 Ks. analogisesti tuomio 5.6.2018, Kolev ym. (C-612/15, EU:C:2018:392, 68 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Ks. analogisesti myös julkisasiamies Bobekin esittämä ratkaisuehdotus asiassa Milev (C-439/16 PPU, EU:C:2016:760, 69–76 kohta); julkisasiamies perustaa arviointinsa useiden Euroopan ihmisoikeussopimuksen määräysten yhtäaikaiseen soveltamiseen rikosoikeudellisessa menettelyssä.

16 Ks. tuomio 28.7.2016, JZ (C-294/16 PPU, EU:C:2016:610, 48–50 kohta).

17 Ks. tuomio 15.3.2017, Al Chodor (C-528/15, EU:C:2017:213, 37 kohta).

18 Ks. tuomio 10.7.2014, Nikolaou v. tilintarkastustuomioistuin (C-220/13 P, EU:C:2014:2057, 35 kohta). Mielestäni ainoastaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kappale koskee nimenomaisesti syyttömyysolettamaa.

B Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artikla ja tutkintavankeus

60. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklaa koskevasta oikeuskäytännöstä, joka on otettava huomioon tulkittaessa perusoikeuskirjan 6 artiklaa, ilmenee, että tällä määräyksellä suojellaan henkilöiden fyysistä turvallisuutta ja näin ollen se on ensisijaisen tärkeä.[19] Tähän sisältyy tavoite suojella henkilöitä mielivaltaiselta tai oikeudettomalta vapaudenriistolta.[20]

61. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklassa määrätään *syytteestä vapauttamista puoltavasta olettamasta*. Syytettyä on pidettävä syyttömänä kunnes hänet on tuomittu ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 3 ja 4 kappaleessa määrätyn tarkoituksena on keskeisesti edellyttää, että hänet päästetään vapaaksi, jos vapaudenriisto ei ole laillinen tai jos tuomiota ei anneta kohtuullisen ajan kuluessa[21]. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi 26.7.2001 annetun tuomion Ilijkov v. Bulgaria (CE:ECHR:2001:0726JUD003397796), 84 kohdassa tuomioistuin, että vapaudenriistoa voidaan pitää perusteltuna vain, jos on ollut nimenomaisia viitteitä yleisen edun mukaisesta todellisesta tarpeesta, joka syyttömyysolettamasta huolimatta painaa enemmän kuin yksilön vapauden kunnioittaminen.

62. Mielestäni on korostettava, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä oikeus vapauteen ja syyttömyysolettama ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa. Niitä ei nimittäin voida erottaa toisistaan.

63. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kappaleessa oleva luettelo poikkeuksista oikeudesta vapauteen on luonteeltaan tyhjentävä.[22] Tämän kappaleen c alakohdan mukaan henkilön vapaus voidaan riistää vain rikosoikeudellisen menettelyn yhteydessä hänen saattamisekseen toimivaltaisen oikeusviranomaisen tutkittavaksi, erityisesti milloin on syytä epäillä hänen syyllistyneen rikokseen[23].

19 Ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 5.7.2016, Buzadji v. Moldovan tasavalta (CE:ECHR:2016:0705JUD002375507), 84 kohta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan ”[Euroopan ihmisoikeussopimuksen] 5 artikla, yhdessä sen 2–4 artiklan kanssa, on yksi tärkeimmistä määräyksistä, joilla taataan henkilöiden fyysistä turvallisuutta suojaavat perusoikeudet – – , ja näin ollen se on ensisijaisen tärkeä”.

20 Ks. erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 3 ja 4 kappaleessa määrätyt oikeussuojakeinot.

21 Ks. vastaavasti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 10.3.2009, Bykov v. Venäjä (CE:ECHR:2009:0310JUD000437802), 61 kohta. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 3 kappaleessa määrätään takuista mielivaltaista tai oikeudetonta vapaudenriistoa vastaan sellaisille henkilöille, jotka on pidätetty tai joiden vapaus on riistetty sillä perusteella, että heidän epäillään tehneen rikoksen (ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 29.4.1999, Aquilina v. Malta, CE:ECHR:1999:0429JUD002564294, 47 kohta). Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 4 kappaleessa taataan oikeussuojakeino sellaisille henkilöille, jotka on pidätetty tai joiden vapaus on riistetty, ja turvataan myös tällaisten henkilöiden oikeus saada lyhyen määräajan kuluessa siitä päivästä, jona muutoksenhaku on tullut vireille, sellainen tuomioistuimen antama päätös heidän vapaudenriistonsa sääntöjenmukaisuudesta, jolla päätetään vapaudenriisto, jos se osoittautuu lainvastaiseksi (ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 9.7.2009, Mooren v. Saksa CE:ECHR:2009:0719JUD00136403, 106 kohta).

22 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan vain suppea tulkinta sopii yhteen tämän määräyksen tarkoituksen kanssa, jona on varmistua siitä, että keneltäkään ei riistetä hänen vapauttaan mielivaltaisesti (ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 6.4.2000, Labita v. Italia, CE:ECHR:2000:0406JUD002677295, 170 kohta). Lisäksi viranomaisten on osoitettava vakuuttavasti, että jokainen kerta vapaudenriiston kohteena, riippumatta sen lyhyydestä, on perusteltu (ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 22.5.2012, Idalov v. Venäjä, CE:ECHR:2012:0522JUD000582603, 140 kohta).

23 Ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 1.7.1961, Lawless v. Irlanti (CE:ECHR:1961:0701JUD000033257), s. 51–53, 14 kohta ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 22.2.1989, Ciulla v. Italia (CE:ECHR:1989:0222JUD001115284), s. 16–18, 38–41 kohta.

64. Samassa kohdassa edellytetään erityisesti [24] ”perusteltua syytä” epäillä [25] pidätetyn ja vapaudenriiston kohteeksi joutuneen henkilön syyllistyneen rikokseen. Määräyksessä edellytetään, että on käsillä sellaisia tosiseikkoja tai tietoja, joilla objektiivinen tarkkailija voidaan saada vakuuttuneeksi siitä, että asianomainen henkilö on *voinut* tehdä kyseessä olevan rikoksen. Se, mitä voidaan pitää ”perusteltuna syynä”, riippuu kuitenkin esitutkinta-aineiston arvioinnista kokonaisuutena [26].

65. On tärkeää korostaa, että ”tosiseikkojen, joiden perusteella on perusteltua syytä epäillä jotakin, ei tarvitse olla yhtä vakuuttavia kuin niiden, joiden perusteella rikos voidaan lukea henkilön syyksi tai edes joiden perusteella syyte voidaan nostaa”. [27]

66. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomion 25.3.1999, Nikolova v. Bulgaria (CE:ECHR:1999:0325JUD003119596), 61 kohdassa todetaan, että ”vaikka [Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 4 kappaleessa] tuomioistuimelle, joka tutkii vapaudenriistoa koskevan muutoksenhaun, ei aseteta velvollisuutta paneutua kaikkiin valittajan esittämiin argumentteihin, siinä määrätyt takeet menettäisivät merkityksensä, jos tuomioistuin voisi kansallisen lainsäädännön ja oikeuskäytännön perusteella pitää merkityksettöminä tai jättää ottamatta huomioon sellaisia konkreettisia tosiseikkoja, joihin vapaudenriiston kohteeksi joutunut on vedonnut ja jotka ovat omiaan kyseenalaistamaan sen, että välttämättömät edellytykset vapaudenriiston [Euroopan ihmisoikeussopimuksen] mukaiselle ’laillisuudelle’ täyttyvät”. Tästä seuraa, että kun muutoksenhakija vetoaa tällaisiin konkreettisiin tosiseikkoihin, jotka eivät vaikuta epätodennäköisiltä eivätkä merkityksettömiltä, tuomioistuimen harjoittama tuomioistuinvalvonta ei vastaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 4 kappaleessa asetettuja vaatimuksia, jos tuomioistuin ei ole ottanut näitä argumentteja huomioon.

67. Lisäksi kun on kyse henkilön pitämisestä vangittuna, [28] se, että on edelleenkin todennäköisiä syitä epäillä hänen syyllistyneen rikokseen, on välttämätön ehto vapaudenriiston jatkamisen sääntöjenmukaisuudelle. [29]

24 Vaikka Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen c alakohdan sanamuodon mukaan siinä edellytetään perusteltua syytä epäillä kyseisen henkilön ”syyllistyneen rikokseen” *tai* (korostus tässä) sitä, että ”katsotaan välttämättömäksi estää häntä tekemästä rikosta tai pakenemasta teon jälkeen”, tulkitsen, että tämä vaihtoehtoinen muotoilu on muuttunut kumulatiivisiksi edellytyksiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen viimeaikaisessa oikeuskäytännössä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin nimittäin katsoi 5.7.2016 antamassaan tuomiossa Buzadji v. Moldovan tasavalta (CE:ECHR:2016:0705JUD002375507, suuri jaosto), että sen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklaa koskevaa oikeuskäytäntöä oli ollut kehitettävä. Kyseisen tuomion 92–102 kohdassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että *pelkästään sillä*, että on perusteltua syytä epäillä pidätetyn henkilön syyllistyneen rikokseen, ei voida oikeuttaa tutkintavankeutta, jota näin ollen on perusteltava muillakin syillä. Näihin muihin syihin kuuluvat pakenemisen vaara, todistajien painostamis- tai todisteiden muunteluvaara, salaisen yhteistyön vaara, uuden rikoksen tekemistä koskeva vaara, häiriön aiheutumista yleiselle järjestykselle koskeva vaara sekä tähän liittyvä tarve suojella vapaudenriiston kohteeksi joutunutta henkilöä. On tärkeää korostaa, että saman tuomion 102 kohdassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että ”tuomarilla on velvollisuus esittää merkityksellisiä ja riittäviä perusteita vapaudenriistolle – sen lisäksi, että on edelleenkin perusteltua syytä epäillä kiinniotetun henkilön syyllistyneen rikokseen – ensimmäisestä sellaisesta päätöksestä alkaen, jolla henkilö määrätään tutkintavankeuteen, eli ’heti’ kiinni ottamisen jälkeen”. Lisäksi näiden vaarojen olemassaolo on osoitettava asianmukaisesti eikä viranomaisten päättely tältä osin saa olla abstraktia, yleisluonteista tai stereotyyppistä (ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 28.11.2017, Merabishvili v. Georgia, CE:ECHR:2017:1128JUD007250813, 222 kohta). Huomautan, että pääasiassa ei näytä olevan kyse pakenemisen vaarasta, todistajien painostamista tai todisteiden muuntelua koskevasta vaarasta, salaisen yhteistyön vaarasta, uuden rikoksen tekemistä koskevasta vaarasta, häiriön aiheutumista yleiselle järjestykselle koskevasta vaarasta tai tähän liittyvästä tarpeesta suojella vapaudenriiston kohteeksi joutunutta henkilöä. On korostettava, että tällä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöllä on merkittävästi vahvistettu oikeutta vapauteen ja siten implisiittisesti myös syyttömyysolettamaa.

25 Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että ”jos ei ole perusteltua syytä epäillä kiinni otetun henkilön syyllistyneen rikokseen eli jos vapaudenriisto ei kuulu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen c kohdassa lueteltujen sallittujen poikkeusten piiriin, vapaudenriisto on lainvastainen ja tuomarilla on oltava toimivalta määrätä tämä henkilö vapautettavaksi” (ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 3.10.2006, McKay v. Yhdistynyt kuningaskunta, CE:ECHR:2006:1003JUD000054403, 40 kohta).

26 Ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 30.8.1990, Fox, Campbell ja Hartley v. Yhdistynyt kuningaskunta (CE:ECHR:1990:0830JUD 001224486), 32 kohta.

27 Ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 28.11.2017, Merabishvili v. Georgia (CE:ECHR:2017:1128JUD007250813), 184 kohta.

28 Asian istuntopäivänä 11.7.2018 Milevin tutkintavankeus oli jatkunut jo kuuden kuukauden ajan.

29 Ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 28.11.2017, Merabishvili v. Georgia (CE:ECHR:2017:1128JUD007250813), 222 kohta.

C Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappale ja tuomioistuimen puolueettomuus

68. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen yhteydessä tuomioistuimen puolueettomuutta on arvioitava samalla sekä subjektiiviselta kannalta niin, että arvioinnissa pyritään määrittämään tietyn tuomarin henkilökohtainen vakaumus ja hänen käytöksensä tietyssä tapauksessa, [30] että objektiiviselta kannalta, jolloin pyritään varmistumaan siitä, että tuomari tarjoaa riittävät takeet, jottei tältä osin jää mitään tilaa perustellulle epäilylle. [31]

69. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan arviointi objektiiviselta kannalta tarkoittaa sitä, että kysytään, antavatko tietyt todennettavissa olevat tosiseikat syyn epäillä tuomarin puolueettomuutta riippumatta hänen henkilökohtaisesta käyttäytymisestään. Tältä osin myös sillä, miltä asiat näyttävät ulospäin, voi olla merkitystä. Kyse on luottamuksesta, jota demokraattisen yhteiskunnan tuomioistuinten on herätettävä yksityisissä oikeussubjekteissa ja rikosoikeudellisissa menettelyissä ennen kaikkea syytetyissä. [32] Näin ollen jokaisen tuomarin, jonka voidaan perustellusti epäillä olevan puolueellinen, on jäävättävä itsensä. [33]

70. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toisesta ennakkoratkaisukysymyksestä ilmenee, että se pyytää unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua tuomioistuinten objektiivisesta puolueettomuudesta.

71. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen 24.5.1989 antaman tuomion Hauschildt v. Tanska (CE:ECHR:1989:0524JUD001048683) 49 kohdassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että syytetyssä *voi* herätä tuomarin puolueettomuutta koskevia epäilyksiä sillä perusteella, että valitusasian lopulliseen tutkintaan osallistuivat sellaiset tuomarit, jotka olivat käsitelleet asiaa jo aikaisemmassa vaiheessa ja tehneet erilaisia hakijaa koskevia päätöksiä ennen oikeudenkäyntiä, mukaan lukien hänen tutkintavankeuttaan koskevia päätöksiä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan tästä huolimatta ei kuitenkaan voida katsoa, että hakijan tuomarin puolueettomuutta koskevat epäilykset olisivat ”aina objektiivisesti perusteltuja: se riippuu asian olosuhteista”.

72. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan ”epäilyä ei voida samaistaa muodolliseen syyksilukemiseen [ja sitä seikkaa, että] ensimmäisten asteen tuomioistuimen tai valitusasteen tuomari – – *on tehnyt päätöksiä jo ennen oikeudenkäyntiä, mukaan lukien tutkintavankeutta koskevia päätöksiä, ei siis voida itsessään pitää perusteena epäillä hänen puolueettomuuttaan*. – – Tietyssä tapauksessa erityiset olosuhteet voivat kuitenkin olla sellaisia, että päädytään eri lopputulokseen”. [34]

30 Tuomarin oletetaan olevan henkilökohtaisesti puolueeton kunnes toisin todistetaan. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen 15.12.2005 antaman tuomion Kyprianou v. Kypros (CE:ECHR:2005:1215JUD0007379701) 119 kohdassa ihmisoikeustuomioistuin myönsi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan rikkomista subjektiivisen puolueellisuuden perusteella on vaikea osoittaa.

31 Ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 24.5.1989, Hauschildt v. Tanska (CE:ECHR:1989:0524JUD001048683), 46 kohta.

32 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käyttämä sana ”syytetty” (prévenu) vastaa direktiivissä 2016/343 käytettyä sanaa ”syytetty” (personne poursuivie, josta on tässä suomennoksessa useimmiten käytetty ilmausta ”rikosoikeudellisen menettelyn kohteena oleva henkilö”).

33 Ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 24.5.1989, Hauschildt v. Tanska (CE:ECHR:1989:0524JUD001048683), 48 kohta.

34 Korostus tässä. Ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 24.5.1989, Hauschildt v. Tanska (CE:ECHR:1989:0524JUD001048683), 50 ja 51 kohta. Ks. myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 27.2.2007, Nestak v. Slovakia (CE:ECHR:2007:0227JUD006555901), 100 kohta ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 22.4.2010, Chesne v. Ranska (CE:ECHR:2010:0422JUD002980806), 36–39 kohta. Viimeksi mainitussa tuomiossa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että perustelut, jotka tuomioistuin oli esittänyt hakijan tutkintavankeuteen määräämiselle ja sen jatkamisen vahvistamiselle, olivat enemmän hänen syyllisyyttään koskevan ennakkokäsityksen luonteisia kuin pelkkää epäilyn kuvailua. Tästä seurasi, että samojen tuomareiden osallistuminen asiakysymystä käsittelevään ratkaisukokoonpanoon saattoi herättää epäilyksiä ja merkitsi näin ollen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen rikkomista. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että nämä tuomarit eivät olleet pelkästään arvioineet epäilyn perusteena olevia tosiseikkoja lyhyesti perustellessaan tarvetta jatkaa tutkintavankeutta, vaan he olivat päinvastoin todenneet, että asiaan liittyi hakijan syyllisyyttä puoltavia seikkoja.

73. Tältä osin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että kun tuomarin, joka päättää tutkintavankeuteen määräämisestä, on varmistuttava siitä, että on ”erityisen perusteltuja syitä epäillä” epäillyn tehneen rikoksen, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa määrättyä rikotaan, jos hänen on ratkaistava epäillyn syyllisyyttä koskeva kysymys. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin nimittäin katsoi, että ero ”erityisen perusteltujen syiden epäillä” ja asian käsittelyn lopuksi ratkaistavan kysymyksen [35] välillä oli hyvin pieni [36].

D Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kappale ja syyttömyysolettama

74. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kappaleessa vahvistettu syyttömyysolettama edellyttää erityisesti, että hoitaessaan tehtäviään tuomioistuinten jäsenet eivät lähde mistään ennakolta omaksutusta kannasta, jonka mukaan vastaaja on tehnyt asianomaisen rikoksen; todistustaakka on syyttäjäviranomaisella ja jokainen syyllisyyteen kohdistuva epäilys on katsottava syytetyn eduksi. [37] Syyttömyysolettama onkin yksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa määrätyistä oikeudenmukaisen rikosoikeudellisen oikeudenkäynnin edellytyksistä. [38] Syyttömyysolettamaa loukataan, jos tuomioistuimen tekemässä syytettyä koskevassa päätöksessä annetaan ymmärtää, että hän on syyllinen, vaikka hänen syyllisyyttään ei ole tätä ennen laillisesti näytetty toteen. Vaikka näin ei olisikaan muodollisesti todettu, on riittävää, että perustelut antavat aiheen ajatella, että tuomioistuin pitää syytettyä syyllisenä. [39] Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan ”on erotettava toisistaan lausumat, jotka luovat vaikutelman asianosaisen syyllisyydestä, ja lausumat, joissa vain kuvataan epäilyä. Ensin mainitut loukkaavat syyttömyysolettamaa, kun taas jälkimmäiset ovat [Euroopan ihmisoikeussopimuksen] 6 artiklan hengen mukaisia. [40]”

E Soveltaminen nyt käsiteltävässä asiassa

75. Aluksi muistutan, että kun jäsenvaltiot soveltavat direktiiviä 2016/343, niiden on noudatettava kaikkia perusoikeuskirjan määräyksiä, ja niiden on sovitettava yhteen näissä määräyksissä asetetut edellytykset, vaikka velvollisuus noudattaa perusoikeuskirjan kaikkia määräyksiä voikin tietyissä olosuhteissa, kuten pääasiassa, vaatia hienovaraista lähestymistapaa oikeudenmukaisen tasapainon löytämiseksi kyseisten oikeuksien välillä. [41]

76. Kun Milevin kaltaisen rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevan henkilön tutkintavankeus [42] kuuluu direktiivin 2016/343 soveltamisalaan, [43] direktiivin 3 ja 4 artiklasta sekä sen johdanto-osan 16 perustelukappaleesta ilmenee selvästi, että kun kansallinen tuomioistuin tekee päätöksen hänen tutkintavankeudestaan, sen on noudatettava syyttömyysolettamaa. Tästä seuraa, että tämä tuomioistuin ei saa viitata rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevaan henkilöön syyllisenä niin kauan kuin hänen syyllisyyttään ei ole laillisesti näytetty toteen. [44]

35 Eli syyllisyyttä koskeva päätös, kun puhutaan oikeudenkäynnin asiakysymyksen ratkaisemisesta.

36 Ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 24.5.1989, Hauschildt v. Tanska (CE:ECHR:1989:0524JUD001048683), 52 kohta.

37 Ks. myös direktiivin 2016/343 6 artikla.

38 Ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 28.11.2012, Lavents v. Latvia (CE:ECHR:2012:112JUD005844200), 125 kohta.

39 Ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 10.2.1995, Allenet de Ribemont v. Ranska (CE:ECHR:1995:0210JUD00151789), 35 kohta.

40 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 31.3.2016, Petrov ja Ivanova v. Bulgaria (CE:ECHR:2016:0331JUD004577310), 44 kohta.

41 Pääasia on esimerkki siitä, että tietyissä olosuhteissa tiettyjen perusoikeuskirjassa vahvistettujen oikeuksien välillä on ja jopa syyttömyysolettamaan itsessään liittyy ”jännitteitä”. Kun näille oikeuksille ei ole hierarkkista järjestystä, kansallisten ja unionin tuomioistuinten on löydettävä oikeudenmukainen tasapaino näiden ajoittain keskenään kilpailevien oikeuksien välillä.

42 Ei ole epäilystäkään siitä, että syytetyn tutkintavankeutta koskeva päätös ei ole hänen syyllisyydestään annettu tuomioistuinratkaisu.

43 Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 52 kohta.

44 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee selvästi, että Milevin syyllisyyttä 30.12.2008 tehtyyn myymälän aseelliseen ryöstöön ei ole laillisesti näytetty toteen ja että tältä osin Mileviin kohdistuva rikosoikeudellinen menettely on yhä vireillä.

77. Sitä vastoin direktiivin 2016/343 4 artiklan 1 kohta ei ole esteenä menettelyyn liittyville ennakollisille päätöksille, kuten tutkintavankeutta koskeville päätöksille,[45] joita oikeusviranomaiset tekevät ja jotka perustuvat epäilyihin tai syyllisyyttä tukevaan näyttöön. Muutenkin direktiivin 2016/343 4 artiklan 2 kohdassa säädetään, että jäsenvaltioiden on toteutettava asianmukaiset toimenpiteet siltä varalta, että saman artiklan 1 kohdassa säädettyä velvollisuutta rikotaan.[46]

78. Katson kuitenkin, että kun tuomioistuin, joka tutkii tutkintavankeutta koskevan muutoksenhaun, toteaa, että rikosoikeudellisen menettelyn kohteena oleva henkilö on ”suurella todennäköisyydellä”[47] tehnyt rikoksen, tämä antaa selvästi sen vaikutelman, että kyseinen henkilö on syyllistynyt tähän rikokseen, vaikka hänen syyllisyyttään ei ole laillisesti näytetty toteen. Tällainen toteamus ei nimittäin ole vain ”epäilyn kuvaamista”.[48]

79. Vaikka tällaisella lähestymistavalla voitaisiin varmistua vahvemmasta suojasta perusoikeuskirjan 6 artiklassa vahvistetulle oikeudelle vapauteen,[49] sillä loukataan perusoikeuskirjan 48 artiklassa turvattua syyttömyysolettamaa ja direktiivin 2016/343 3 ja 4 artiklaa.

80. Vaikka sillä, että tuomioistuin, joka tutkii tutkintavankeutta koskevan muutoksenhaun, pelkästään toteaa, että ”ensivaikutelman perusteella”,[50] eli ottamatta kantaa syyllisyyttä tukevaan ja sitä vastaan puhuvaan asiassa esitettyyn näyttöön, rikosoikeudellisen menettelyn kohteena oleva henkilö on voinut tehdä kyseisen rikoksen, ei ainakaan välittömästi[51] loukata syyttömyysolettamaa, sillä kuitenkin loukataan perusoikeuskirjan 6 artiklassa vahvistettua oikeutta vapauteen, koska tuomioistuin ei varmistu siitä, että on todennäköisiä syitä epäillä tämän henkilön syyllistyneen rikokseen.[52]

81. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen c kohdassa ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vakiintuneessa tätä määräystä koskevassa oikeuskäytännössä edellytetään nimittäin, että henkilön vapautta ei voida riistää, ellei ole syytä epäillä hänen syyllistyneen rikokseen.[53]

82. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen 25.3.1999 antaman tuomion, Nikolova v. Bulgaria (CE:ECHR:1999:0325JUD003119596) 61 kohdasta ilmenee, että tuomioistuimen, joka tutkii vapaudenriistoa koskevan muutoksenhaun, on otettava huomioon ne vapaudenriiston kohteeksi joutuneen esittämät konkreettiset tosiseikat, jotka ovat omiaan asettamaan vapaudenriiston laillisuuden kyseenalaiseksi. Tästä seuraa, että kun rikosoikeudellisen menettelyn kohteena oleva henkilö vetoaa tällaisiin konkreettisiin tosiseikkoihin, jotka eivät vaikuta epätodennäköisiltä eivätkä merkityksettömiltä, tuomioistuimen on otettava ne huomioon, kun se tutkii hänen vapaudenriistoaan koskevan muutoksenhaun.

83. Tarkemmin ottaen, kun rikosoikeudellisen menettelyn kohteena oleva henkilö esittää tutkintavankeuttaan koskevan muutoksenhaun yhteydessä sellaisia hänen syyllisyyttään vastaan puhuvia todisteita, jotka eivät vaikuta epätodennäköisiltä eivätkä merkityksettömiltä, muutoksenhaun tutkivan tuomioistuimen on otettava ne huomioon yhdessä syyllisyyttä tukevan näytön kanssa ja arvioitava,

45 Ks. direktiivin 2016/343 johdanto-osan 16 perustelukappale.

46 Direktiivin 2016/343 10 artiklan 1 kohdassa säädetään, että jäsenvaltioiden on säädettävä, että epäillyllä tai syytetyllä on käytössään tehokkaat oikeussuojakeinot, jos esimerkiksi tämän direktiivin mukaista syyttömyysolettamaa loukataan.

47 Ks. erityisesti tämän ratkaisuehdotuksen 43 kohta.

48 Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 74 kohta.

49 Siltä osin kuin ”suuren todennäköisyyden” edellyttäminen vaikeuttaa tutkintavankeuden käyttämisen perustelemista.

50 Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 29 ja 39 kohta.

51 Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 62 kohta.

52 Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 63 ja 64 kohta. Vaikka tällaisella lähestymistavalla nimittäin voitaisiin varmistua perusoikeuskirjan 48 artiklassa vahvistetun syyttömyysolettaman ja direktiivin 2016/343 3 ja 4 artiklan noudattamisesta, se on vastoin perusoikeuskirjan 6 artiklaa.

53 Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 63 ja 64 kohta.

onko todennäköisiä syitä epäillä kyseisen henkilön syyllistyneen rikokseen.[54] Näin tehdessään kyseinen tuomioistuin ei loukkaa perusoikeuskirjan 6 artiklassa vahvistettua oikeutta vapauteen eikä perusoikeuskirjan 48 artiklassa ja direktiivin 2016/343 3 ja 4 artiklassa vahvistettua syyttömyysolettamaa.

84. Lisäksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että pelkästään se, että tuomari on ratkaissut syytetyn tutkintavankeutta koskevan asian, ei välttämättä merkitse, että hänen puolueettomuuttaan olisi syytä epäillä, ja että tuomari voi myös tietyissä, hyvin tarkasti rajatuissa olosuhteissa myöhemmin ratkaista kyseisen henkilön syyllisyyttä koskevan kysymyksen. Ratkaisevaa on nimittäin, että tiedetään tutkintavankeutta koskevan päätöksen perustelemisesta alkaen, onko kyseisellä tuomarilla syytetyn syyllisyyttä koskeva ennakolta omaksuttu kanta vai ei.[55]

85. Jos rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevan henkilön tutkintavankeutta koskevan päätöksen perusteluista ilmenee, että tuomarille on muodostunut kanta hänen syyllisyydestään, kyseinen tuomari ei voi ratkaista asiakysymystä rikkomatta perusoikeuskirjan 47 artiklan 2 kohdassa määrättyä oikeutta puolueettomaan tuomioistuimeen.

86. Lisäksi sellaiset perustelut, joissa rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevaan henkilöön viitattaisiin syyllisenä, vaikka hänen syyllisyyttään ei ole laillisesti näytetty toteen, rikkoisivat perusoikeuskirjan 48 artiklaa ja direktiivin 2016/343 3 ja 4 artiklaa riippumatta siitä, ratkaiseeko kyseinen tuomari myöhemmin kyseisen henkilön syyllisyyttä koskevan kysymyksen.

87. Sen sijaan jos rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevan henkilön tutkintavankeutta koskevan kysymyksen ratkaiseva tuomari pelkästään arvioi sitä, onko todennäköisiä syitä epäillä tämän henkilön syyllistyneen kyseiseen rikokseen, tämä tuomari voi osallistua asiakysymyksen ja näin ollen tämän henkilön syyllisyyttä koskevan kysymyksen ratkaisemiseen. Kuten tämän ratkaisuehdotuksen 83 kohdasta ilmenee, kun rikosoikeudellisen menettelyn kohteena oleva henkilö esittää syyllisyyttä vastaan puhuvia todisteita, jotka eivät vaikuta epätodennäköisiltä eivätkä merkityksettömiltä, tuomioistuimen, joka tutkii hänen tutkintavankeuttaan koskevan muutoksenhaun, on otettava ne huomioon yhdessä syyllisyyttä tukevan näytön kanssa ja arvioitava, onko todennäköisiä syitä epäillä kyseisen henkilön syyllistyneen rikokseen.

VI Ratkaisuehdotus

88. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Spetsializiran nakazatelen sadin esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

1) Euroopan unionin perusoikeuskirjan 6 ja 48 artiklaa ja eräiden syyttömyysolettamaan liittyvien näkökohtien ja läsnäoloa oikeudenkäynnissä koskevan oikeuden lujittamisesta rikosoikeudellisissa menettelyissä 9.3.2016 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/343 3 ja 4 artiklaa on tulkittava siten, että kun rikosoikeudellisen menettelyn kohteena oleva henkilö esittää hänen syyllisyyttään vastaan puhuvia todisteita, jotka eivät vaikuta epätodennäköisiltä eivätkä merkityksettömiltä, tuomioistuimen, joka tutkii hänen tutkintavankeuttaan koskevan muutoksenhaun, on otettava ne huomioon yhdessä syyllisyyttä tukevan näytön kanssa ja arvioitava, onko todennäköisiä syitä epäillä kyseisen henkilön syyllistyneen kyseiseen rikokseen.

54 Vaikuttaisi kuitenkin siltä, jollei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tarkastuksesta muuta johdu, että NPK:n muuttamisen jälkeen osassa Bulgarian oikeuskäytännöstä kielletään tuomioistuimia, joiden tutkittavana on tutkintavankeuden laillisuus, vertailemasta todisteita keskenään ja viittaamasta niihin, mitkä niistä ovat uskottavia ja mistä syystä. Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 39 kohta. Kuten komissio on kuitenkin huomauttanut, ”tältä osin oikeuskäytännössä on erimielisyyttä”.

55 Ks. vastaavasti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 24.5.1989, Hauschildt v. Tanska (CE:ECHR:1989:0524JUD001048683), 50 ja 51 kohta.

2) Jos rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevan henkilön tutkintavankeutta koskevan päätöksen perusteluista ilmenee, että tuomarille on muodostunut kanta hänen syyllisyydestään, kyseinen tuomari ei voi ratkaista asiakysymystä rikkomatta perusoikeuskirjan 47 artiklan 2 kohtaa. Sellaiset perustelut, joissa rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevaan henkilöön viitattaisiin syyllisenä, vaikka hänen syyllisyyttään ei ole laillisesti näytetty toteen, rikkoisivat myös perusoikeuskirjan 48 artiklaa ja direktiivin 2016/343 3 ja 4 artiklaa riippumatta siitä, ratkaiseeko kyseinen tuomari myöhemmin rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevan henkilön syyllisyyttä koskevan kysymyksen.

3) Jos rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevan henkilön tutkintavankeutta koskevan kysymyksen ratkaiseva tuomari pelkästään tarkastaa sitä, onko todennäköisiä syitä epäillä tämän henkilön syyllistyneen kyseiseen rikokseen, tämä tuomari voi osallistua asiakysymyksen ja näin ollen rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevan henkilön syyllisyyttä koskevan kysymyksen ratkaisemiseen.